

חג הגאולה

י"ב-י"ג תמוז

י"ב וי"ג בתמוז הם תאריכים מיוחדים בלוח השנה החב"די, ולמעשה בלוח השנה של כל עם ישראל. אלו הם הימים בהם הרבי הרי"צ - רבי יוסף יצחק, האדמו"ר השישי, שוחרר ממאסרו ברוסיה הסובייטית. שחרורו של רבי יוסף יצחק הראה לעולם כי גם יהודי אחד יכול לעמוד מול מעצמה אימתנית – ולנצח.

מאסר וגאולת הרבי הרי"צ הוא כינוי לפרשיית מאסרו השביעי והאחרון של רבי יוסף יצחק שניאורסון - האדמו"ר הרי"צ בעקבות פעולותיו להחזקת הדת ברוסיה ושיחרורו הניסי. בעקבות המאסר עזב הרבי את ברית המועצות, והגיע לריגא בירת לטביה. מידי שנה מתקיימים במועד שחרורו של הרבי - י"ב תמוז-י"ג תמוז - חגיגות 'חג הגאולה'.

(אגב, כדאי לציין כי לא הייתה זו הפעם הראשונה בה רבי יוסף יצחק נעצר בשל פעילותו למען עם ישראל. למעשה, אפילו בתור ילד הוא נאסר ב'אשמה' זו...)

עננים שחורים ברוסיה

הימים הם ימי האימה ברוסיה. השלטון הסובייטי מדכא בעוז כל פעילות שריח של דת נודף ממנה. המפלגה הקומוניסטית חרתה על דגלה מלחמה חסרת פשרות בדת. מוסדות דת נסגרו; אנשי דת נאסרו ונשלחו לגלות. למרות שהאיסור חל על כל פעילות דתית מאורגנת מכל סוג שהיא, הקומוניסטים התרכזו בעיקר במלחמתם ביהדות. לשם כך אף נוסדה מחלקה מיוחדת בשם ה"יבסקציה", שאוישה, איך לא, על ידי יהודים.

חסידי חב"ד ברוסיה פועלים במסירות נפש של ממש בכדי לשמור את הגחלת היהודית. על הפעילות הגדולה מנצח אדמו"ר הרי"צ. הוא ייסד מחתרת יהודית חשאית ושלח מאות שלוחים לרחבי המדינה כדי ללמד ילדים יהודים תורה, לפתוח מקוואות טהרה ולספק אוכל כשר. הפעילות הייתה כרוכה בסכנת חיים של ממש; פעמים רבות נעצרו שלוחיו של הרבי, נאסרו, הוגלו ואף נורו למוות. אך זמן קצר לאחר-מכן היה שולח הרבי נציג נוסף להמשיך את עבודת הקודש.

הממשלה הרוסית ידעה היטב כי בראש המחתרת עומד הרבי הרי"צ בעצמו. באותם הימים, די היה בהאשמה כי אדם מסויים הוא "שניאורסוני" כדי להצדיק הוצאה להורג ללא דין ומשפט.

לשלטונות רוסיה היה ברור שמעצרו של הרבי יוביל תגובה חריפה מצד העולם, שכבר אז הכיר בו מנהיג רוחני לעם היהודי כולו. לאידך, ג.פ.א.ו. ידעו שכשם שאין גוף ללא ראש כך החסידים לא יכלו לפעול בלי הוראות רבם. הפעילות שגדלה מיום ליום, כמו הביטויים החריפים שהשמיע הרבי בהזדמנויות שונות גרמו לקבלת ההחלטה על מעצרו של הרבי. יש אומרים ש'הקש ששבר את גב הגמל' והוביל למעצר היה התנגדותו הרבה של הרבי ל'וועידת הקהילות' שהייתה אמורה להיערך באותה תקופה. הרבי התנגד בתוקף לוועידה שמטרתה הייתה לקבוע רפורמות חדשות בכל הקישור לחינוך היהודי האותנטי. הרבי שלח שליחים לכל הקהילות בכדי לבקש שלא להגיע לוועידה זו.

המאסר

בליל יום רביעי, ט"ו בסיוון שנת תרפ"ז שהה אדמו"ר הרי"צ בביתו שבפינת הרחובות פנטיליבסקיה-מחוביה 22 בלנינגרד. הוא סיים לקבל אנשים ליחידות, התפלל ערבית ולאחריה נטל את ידיו לארוחת הערב עם בני משפחתו; שתי בנותיו וחתנו הרב שמריהו גוראריה. באמצע הארוחה פרצו לביתו של אדמו"ר הרי"צ מספר חיילים מזוינים כשבראשם היו שני אנשי ג.פ.א.ו, נחמסון ולולב (מוצאם ממשפחתם חסידי חב"ד). לאחר דיון קצר עם אדמו"ר הרי"צ, התמקמו החיילים בכל פתחתי הבית ולא אפשרו לצאת ולהיכנס. נחמסון אמר לאדמו"ר הרי"צ: "הרינו מודיעים לכם בזה שאתם נמצאים כבר תחת מאסר". הידיעה הלחיצה את תושבי הבית. בנותיו של אדמו"ר הרי"צ החלו לבכות, אמו, מרת שטערנא שרה שניאורסון התעוררה משנתה וחיבקה את בנה.

אדמו"ר הרי"צ היה שלוו בכל מהלך הפריצה ולא היה נראה עליו רגש של פחד או יאוש וביקש מאנשי הג.פ.א.ו. שלא להרעיש ולדבר בקול רם, כדי שנכדו התינוק, שלום דובער גוראריה, לא יתעורר משנתו. מיד כשפרצו השוטרים לביתם, הרגיע אדמו"ר הרי"צ את בני ביתו ואמר: "מה שתהיה זהותם ומה שתהיה מטרת ביקורם, אני סומך בשם יתברך, מה שברצוננו, זה מה שיארע".

נחמסון ולולב החלו לערוך חיפוש בבית ואדמו"ר הרי"צ אמר לו: "אם אתם מחפשים כאן מסמכים מהפכניים - תתאכזבו. אין ברשותי שום דבר שיכול להצביע על התנגדותי כביכול למשטר הנוכחי ובכלל אין לי שום עסק בפוליטיקה. פעילותי על שדה הדת ידועה לכל, אינני עושה שום דבר בלתי חוקי, לא חטאתי בשום דבר, אלא אם כן זייפתם עלילה כנגדי".

לאחר חיפוש מדוקדק בבית, הם לקחו את הרבי למעצר בבית הסוהר 'שפּלֶרְקֶה'. לימים התבטא הרבי שיום זה התגלה למפרע שהיה זריעה בכדי שתבוא הצמיחה של הפצת המעיינות.

עם הגעתו של הרבי לבית הסוהר הוא הובל לחקירה שנמשכה מספר שעות, ובסופם הודיע לו איש הג.פ.א.ו. לולב: בתוך עשרים וארבע שעות תומת ביריה! דברים אלו עשו רושם חזק על הרבי, אך הוא התחזק ואמר 'השי"ת יעזור'.

ביומן המאסר שכתב הרבי הרי"צ בעצמו, הוא מתאר את האימה והמראות שמטילים על כל אסיר שמגיע לבית הכלא, איך האסיר הופך ממציאות עצמאית ל"יארליק" (=מספר) ואת הסבל הנפשי הרב. באותה העת החליט הרבי לחזק את בטחונו בה' ולא לפחד כלל מהניסיונות להטיל מורא.

מקום נכבד ביומן המאסר מקבל מאבקו של הרבי בתוך בית הסוהר, על מנת ששייבו לו את טליתו ותפיליו שהוחרמו ממנו בעת כניסתו לכלא. הרבי מספר על מברקים ששלח, שביתת רעב שהוא הכריז ופעולות נוספות שבסוף הצליחו לפעול לכך שהשיבו לו את תפיליו לאחר יומיים במאסר.

באחת החקירות נופף לעברו החוקר באקדח כשהוא אומר בזלזול: "צעצוע קטן זה גרם להרבה אנשים לפתוח את פיהם". הרבי לא נשבר. "צעצוע שכזה יכול להפחיד רק אדם שיש לו עולם אחד וא-לוקים רבים. אך לי יש אלוקים אחד, ושני עולמות. לא תצליח להפחידני באיומי אקדח".

מאמצים להצלת הרבי

מברקו של הרב קוק להצלת אדמו"ר הריי"צ מהמאסר (תרגום): "מידע חמור התקבל. הרבי שניאורסון מליובאוויטש נאסר בלנינגרד על ידי הבולשביקים. לנסות מקסימום כדי לשחרר. לדווח תוצאות"

שלטונות הכלא לא יכלו לבצע את זממם, בעקבות לחצים בין-לאומיים שהופעלו על ממשלת רוסיה. את עיקר מאמצי ההצלה ריכז חבר הפרלמנט בלטביה ר' מרדכי דובין, וחבר הבונדסטאג ד"ר אוסקר קוהן. כמו"כ השתדלה גב' פישקובה, יו"ר הצלב האדום בהצלת הרבי. אחד האנשים שפעלו למען שחרורו של הרבי במישור המדיני היה הרב אברהם יצחק קוק, הרב הראשי לארץ ישראל, ששלח מברק בהול להנהלת הג'וינט בארצות הברית בערב ראש חודש תמוז תרפ"ז, ובו כתב: "מידע חמור התקבל. הרבי שניאורסון מליובאוויטש נאסר בלנינגרד על ידי הבולשביקים. לנסות מקסימום כדי לשחרר. לדווח תוצאות".

המאמצים וההשתדלויות נשאו פרי, וביום ג' תמוז תרפ"ז עונש המוות שריחף על הרבי בוטל, ובמקומו הוחלט להגלות את הרבי לעשר שנים באיי סלובקי. העסקנים הרבים שהתעסקו בהצלת הרבי המשיכו במאמצים גדולים לבטל גם פסק זה. לאחר השתדלות רבה נכנע המשטר הרוסי והחליף את גזר הדין בפעם השלישית לשלש שנות גלות בקוסטרמה.

במושבות החסידים ברחבי רוסיה הגדולה לא היו מעודכנים בכל הפרטים, הספיקה להם העובדה שעונש המוות ביריה בוטל בכדי לצאת בשמחה ובריקודים לרחובות. גם לאחר שהם המשיכו להתעדכן שתמורת העונש הקודם הוחלט להגלות את הרבי, היו מן החסידים שהמשיכו לרקוד, לשמוח ולהתוועד עד לשחרורו המלא של הרבי.

ביום ראשון ג' בתמוז, לאחר תשע עשרה ימים של ישיבה במאסר, הוגלה הרבי לעיר קוסטרמה, עיר נוצרית מובהקת שרק יהודים מועטים גרו בה. לנסיעת הרבי הצטרפו בתו הרבנית חיה מושקא, חתנו הרב שמריהו גוראריה, והחסיד אליהו חיים אלטהויז. תחנת הרכבת הייתה צפופה מהמון אדם שהגיעו להיפרד מהרבי לפני יציאתו לגלות.

גם בתחנת הרכבת, בדרכו לגלות, לא היסס הרבי מלשאת דברים קצרים חוצבי להבות בפני הקהל המצומצם שבא להיפרד ממנו. "ידעו נא כל העמים... כי לא מרצוננו הלכנו לגלות. רק גופותינו נמסרו לגלות, אך לא נשמותינו...". עוד אמר הרבי: "ידעו נא כל העמים אשר על פני האדמה, כי רק גופותינו נמסרו לגלות ולשעבוד מלכויות. חייבים אנו להכריז גלוי לעין כל, שכל מה שנוגע לדתנו, לתורת ישראל, מצוותיו ומנהגיו, אין מישהו שיכפה עלינו דעתו ואין שום כח של כפייה רשאי לשעבדנו.

עלינו להצהיר בכל תוקף כח המסירות נפש היהודית זה אלפי שנה - 'אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו...' וזוהי בקשתנו מהשי"ת, אל יעזבנו ואל יטשנו, יתן השי"ת התוקף הנכון שלא נירתע מפני ייסורי הגוף ואדברה לקבלם בשמחה, וכל עונש ח"ו המוטל עלינו בגלל החזקתנו חדר ללימוד התורה ולקיום מצוות, יוסיף לנו התחזקות בחיזוק היהדות".

כשסיים את דבריו, עלה הרבי לרכבת, ובתוך עשרים וארבע שעות הוא הגיע לעיר גלותו בקוסטרמה, שם חיכה לו החסיד ר' מיכאל דבורקין שהגיע לשם מספר ימים קודם בכדי להכין את המקום לקליטתו של הרבי.

נס שחרורו של אדמו"ר הריי"צ בי"ב בתמוז

גם לאחר שהגיע הרבי לעיר גלותו, החליט הוועד שעסק בהצלת הרבי, להמשיך בניסיונות וההשתדלויות לשחרורו המלא של הרבי. הוועד פנה לגב' פישקובה שפנתה לראשי השלטון הסובייטי בבקשה לשחרר את הרבי.

כשהגיע הרבי לקוסטרמה הוא נצטווה להתייצב בכל יום שלישי במשרדי הג.פ.א. כשהגיע הרבי ביום להתייצבות השבועית בי"ב תמוז תרפ"ז, קיבל אותו הפקיד בסבר פנים יפות והודיע לרבי שהוא פטור מהתייצבויות נוספות, מכיוון שהתקבלה הפקודה לשחררו. מכיוון שבאותו היום היה יום חג בקוסטרמה, נאלץ הרבי להמתין עד למחרת בכדי לקבל את תעודת השחרור. כשקיבל הרבי את התעודה המיוחלת התאספו המון אנשים בביתו של הרבי, והוא אמר בפניהם מאמר חסידות הפותח במילים 'ברוך הגומל לחייבים טובות'.

חגיגות הגאולה

במכתב שכתב האדמו"ר הריי"צ בקשר לחג הגאולה, הוא כותב "לא אותי בלבד גאל הקב"ה בי"ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי מצווה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה... היום שנים עשר לחודש תמוז הוא יום חג גאולת עוסקי הרבצת תורה, כי ביום ההוא נודע לעין כל כי העבודה הגדולה אשר עבדתי בהרבצת תורה וחיזוק הדת, מותרת היא על פי חוק המדינה".

אכן, המחתרת הרחבה שייסד רבי יוסף יצחק, המשיכה לפעול בחשאיות ובסודיות במשך כל תקופת השלטון הקומוניסטי. לאחר הסתלקותו ובהנהגתו של חתנו, רבי מנחם מענדל (הר"ב מליובאוויטש), היא המשיכה לשמור על הגחלת היהודית ולהעביר את המסורת מהר סיני תחת התנאים הקשים ביותר. י"ב וי"ג בתמוז הם יום חגה של אותה גחלת, אותו ניצוץ יהודי ששמר עלינו לאורך כל הדורות ולעולם לא יכבה.

ימי י"ב וי"ג בתמוז נקבעו בכל מושבות אנ"ש כחג הגאולה שבו אין אומרים תחנון, יום התוועדות והזדמנות לקבלת החלטות טובות של הוספה בתורה ומצוות ובייחוד חיזוק לימוד ודרכי החסידות והפצת המעיינות חוצה.